

WATCHDOG GAZETECİLİK

Necla ODYAKMAZ*

Watchdog Journalism

The goal of watchdog journalism is to see that people in power provide information the public should have. Watchdog reporter is always in a struggle, because he is always trying to extract time to think. Watchdog journalism is being a private eye for the public good.

Watchdog journalism is a daily public service of the newspaper. Because this work must be of the highest caliber, the newspaper will offer resources, training and non-news assets towards carrying out that commitment.

Key words: *Watchdog journalism, misinformation, disinformation, euphemism.*

Giriş

Özellikle 80'li yılların sonunda iletişim teknolojisinin gelişmesi, kitle iletişim araçlarının uluslararası iletişim araçlarına dönüşmesi, kitlenin bu araçların üretim ve dağıtım alanlarına müdahale edemez duruma gelmesi sonucu kitle iletişim araçları tanımlaması yerini "medya"ya bırakmış, kitle ortadan kalkmıştır. Kitlenin medyaya etki edemediği oranda medyanın kitle üzerinde etkisi artmış, tek taraflı enformasyon bombardımanı yaşanmaya başlamıştır.

Sermayesi, teknolojisi ve ideolojisiyle toplumdan uzaklaşan, kapitalist üretim sisteminin bir parçası haline gelen medya organizasyonları, son yıllarda, kaybettikleri okuyucularıyla, dinleyicileriyle ve seyircileriyle tekrar birleşmenin yollarını aramaktadır. Bu arayış her geçen gün yeni bir projenin doğu-

şuna yol açmaktadır. Yurttaş gazeteciliği, medya okuryazarlığı, watchdog (bekçi köpeği) gazeteciliği, bu projelerin en çok üzerinde durulanlarıdır. Toplumu tekrar yakalayabilmek adına birbiri ardına uygulamaya sokulan bu projelerin her biri yıllar önce unutulmuş medyanın sosyal sorumluluğunun yeniden hatırlanması çabasıdır.

1960'lı yıllarda ortaya atılan Sosyal Sorumluluk Kuramı, medyanın bilgilendirir, eğlendirir ve satarken aynı zamanda çatışmayı tartışmaya döndürmekle de görevli olduğunu öne sürer. Kuram, önemli birşey söyleyecek olan herkesin görüşünü söylemeye izin verilmesini ve eğer medya görevlerini yerine getirmiyorsa birilerinin ona bu görevleri yerine getirmesini söylemesi gerektiğini söyler. (Severin, Tankard, 1994: 505)

* Araş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

Gazetecilikte Yeni Yaklaşım: Watchdog Gazetecilik

Watchdog, bekçi köpeği anlama gelen bir sözcüktür. Gazetecilikte bu kavramın kullanılması nedeni; gazetecilerin, toplumu yöneten siyasileri ve toplumun ortak kaynaklarını toplum adına kullanan bürokratları, kamu kurumlarını ve özel kuruluşları gözetleyen, toplumun çıkarlarını kollayan bir kişi olması gerektiğine vurgu yapmaktır. Gazeteci toplum adına bu kişilerin çalışmalarını denetler, toplumu oluşturan bireyleri bu çalışmalar hakkında bilgilendirir. Bireylerin sormak istediklerini, sorar.

Büyük sorular büyük gazeteciliğe giden bir anahtardır. Ama çoğu zaman, enformasyon bombardımanı, yönlendirilmiş haber, kasten verilen yalan veya yanlış bilgi ve basitleştirilmiş ama içeriği boşaltılmış gereksiz şeylerle basın büyük soruları geliştirmesi, sorması zorlaştırılır. Oysa muhabir ve editörler; ne olduğunu, niçin olduğunu, olayın kim tarafından gerçekleştirildiğini, kimlerin karıştığını ve sonrasında ne olacağını bilmek zorundadırlar. (Susman, http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=about.mission_statement)

Gazetecinin soru sorabilmesi anlatılan şeylerin ayırında olmasını gerektirir. Bu da görüşme öncesi ödevini iyi çalışması demektir. Dünyada ve ülkesinde neler olup bittiğini tahlil edebilmeli, toplumsal dönüşümleri yakalayabilmelidir. Her olayın öncesi ve sonrası üzerinde düşünmeli, analizlerini yapmalı ve sorularını bunlar çerçevesinde hazırlamalıdır. Eğer bilgisi yetersizse analizleri yanlış olur ve sorduğu sorular anlamsızlaşır. Dolayısıyla ne anlatılanları anlayabilir ne doğru tahlil yapabilir ne de görüşme anında anlatılanlardan yeni sorular çıkarabilir. İktidarı haber kaynağına kaptırır. Kaynak istediği bilgiyi verir, istemediğini vermez

veya kasten yanlış bilgi verir ve gazeteci farkına bile varmaz.

Soru sormak iktidar olmaktır. Evde anne baba, okulda öğretmen, iş yaşamında amir, toplum yaşamında devlet soru sorar. Çocukluktan itibaren soru sormama üzerine kurulmuş bir düzende büyüyen bir çocuk, büyüdüğünde de soru sormaz. Soru sormayan bir kişi ise öncelikle birey olamaz. Böyle bir toplumda yetişen gazetecinin de toplumdan ayrı bir kişilik geliştirmesi düşünülemez. Dolayısıyla gazeteci de soru sormak yerine, verilenle yetinir.

Soru sormanın nihai amacı, inceden inceye tetkik etmektir; ama bu işlem bir dizi noktaya kibarca sondaj yapmakla başlar ve sonra direncin zayıf görüldüğü yerlerden giriş zorlanır. Bulguların hepsi derhal kullanılmayabilir, aranan belirli bir şey bulununca, daha sonrası için kenara konabilir. Soranın üzerindeki etki artan bir iktidar duygusudur. Bundan hoşlanır ve sonuç olarak daha çok, daha çok soru sorar. Aldığı her cevap bir oyun eğme edimidir. Kişisel özgürlük, büyük oranda sorulara karşı bir savunmaya sahip olmayı içerir. En güçlü tiran en zor soruyu sorandır. (Canetti, 1998: 284)

Washington Post'un emekli diplomatik muhabiri Murrey Marder, watchdog gazeteciliği benimsemiş bir muhabirin -özellikle bir politikacıyla yapacağı röportajda- profesyonel algı yöneticileri tarafından hazırlanmış olan konuşma metninden etkilenmemek ve yalan bilgiyi ayırdedebilmek için sürekli düşünme zamanından çalması gerektiğini belirtiyor. Muhabir özellikle karmaşıklaştırılmış görüşmede, hem görüşmenin akışını takip edebilmeli hem de açıkları yakalayıp soracağı soruları hazırlayabilmelidir. (Marder, <http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm>)

?fuseaction=about.This%20Is%20Watchdog%20Journalism)

Günümüzde özellikle politikacıların açıklamaları halkla ilişkiler uzmanları ve profesyonel algı yöneticileri tarafından hazırlanmaktadır. Medyanın gücünü en iyi şekilde kullanabilmek için haber kaynakları her türlü hileye başvurabilmektedir. Dolayısıyla gazetecinin bu gibi durumlara hazırlıklı olması, haber kaynağının tuzaklarına düşmemesi gerekir. Watchdog gazetecilik bu tuzakları iyi öğrenmeyi ve haber kaynağının yalanlarını, yanlışlarını yakalayabilmeyi amaçlar.

Gazetecinin toplumsal watchdog fonksiyonu, politikacılardan, kamu görevlilerinden ve onların destekçilerinden duyulan hoşnutsuzluklar sonucu ortaya çıkmıştır. (Evensen, 1997: 48)

“Gazetecilik demokrasinin savunuculuğunu yapmalıdır, özel çıkarların değil” kuralından yola çıkarak 1989 yılında start alan yurttaş gazeteciliği reform hareketi (Charity, 1995: 146), halkın gazetecilik standartlarından (özel hayat, dürüstlük, ve doğruluk), gazetecilik yöntemlerinden (paparaziler ve röportaj tuzakları) ve gazetecilik dürtülerinden (şiddet, skandal ve seksten kazanç elde etme) kuşku duyar hale gelmesi sonucu, gazetecilerin yeni bir gazetecilik yöntemine yönelmesi ve bozulan güven ortamının tekrar yaratılması çabasının bir sonucudur. Yurttaş gazeteciliği değişim demektir. Değişimi uygulamak ve gerçekleri okurlarına daha iyi yansıtmak için yeni gazetecilik yöntemleri denemektir. (Ersöz 1999: 22)

Watchdog gazeteciliğinin bir varsayımı da basın toplumun vekili olduğu yönündedir. Bu varsayımına göre basın halk adına, şehir meclisinden hükümete, özel şirketlerden

üniversitelere ve dini kurumlara kadar her alanda var olan sorunları içine girerek, derinlemesine sorgular. (Susman, <http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=about.mission.statement>)

1938’de Harvard Üniversitesi bünyesinde kurulan Nieman Gazetecilik Vakfı’nın gerçekleştirdiği konferansta konuşan vakıf müdürü Bill Kovach son dönem gazeteciliğinin, serbest pazar ekonomisinin, dijital ve uydu teknolojilerinin, internet üzerinden gerçekleşmesi olası küresel gazetecilik ve küresel ticaret potansiyelinin, yerellikten koparak hızla değişen sosyal, politik ve ekonomik değişkenlerin meydan okumalarıyla karşı karşıya kaldığını (Keller, <http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=about>) öne sürüyor. Dolayısıyla bu değişkenler gazeteciliğinin yeni yüzünü belirlemektedir.

Amerikanın önde gelen gazetelerinin 35 editör ve yayıncısının bir araya gelerek belirledikleri ve watchdog gazetecilik yapmak için yola çıkan habercilerin göz önünde bulundurmaları gereken tanımlamalar şöyledir: (Favre, http://www.poynter.org/content/content_print.asp?id=82967&custom=)

-Watchdog gazetecilik toplum yararını gözleyen özel bir göz olmaya çabalamaktır.

-Watchdog gazetecilik, gazetecinin yaptığı işin kalbidir, gazetenin işlevleri arasında en önemlisidir, geniş bir etkinlik alanını kapsayan bir girişimdir.

-Watchdog gazetecilik, devletin kurumlarını ve resmi görevlilerini izlemek ve onların uygulamalarını okuyucuların yaşamlarıyla bağlantı kurarak açıklamaktır.

-Watchdog gazetecilik, basit gibi görünen günlük olayların derinine inmektir.

-Watchdog gazetecilik, gücünü ve görevini kötüye kullanan kuruluşları ve kişileri ortaya çıkarmaya yönelik bir tutumdur.

-Watchdog gazetecilik, gazetecinin okuyucularını nasıl ve ne ölçüde koruyabileceğinin ortaya konmasıdır.

-Watchdog gazetecilik, düzenli, rahat görünen ortamlardan ve yerleşik söylemlerden rahatsız olmak ve bunları sorgulamaktır.

-Watchdog gazetecilik, habere kişisel ve toplumsal ilgilerin dışından bakabilmektir.

Haber servislerinin çalışma ilkelerinin belirlenmesinde, gazetelerin göz önünde bulundurmaları gereken bu yaklaşımlar, muhabirinden editörüne, sayfa sekreterinden genel yayın yönetmenine tüm gazete çalışanlarının, haberi oluştururken toplumu ve insanı ön planda tutan bir anlayış geliştirmesi gerektiğinin atını çiziyor.

Watchdog gazetecilik "gücü insana veren gazetecilik" anlayışının bütün gazetelere yerleşmesi çabasıdır. Bu nedenle haber organizasyonlarının, kurumlarında yaratıcı bir wachdog kültürü oluşturabilmeleri için şu değerlere önem vermeleri gerekmektedir. (Ward, http://www.poynter.org/content/content_print.asp?id=82985&custom=)

Kaynakça

- CANETTI, Elias, Kitle ve İktidar, Çev: Gülşat Aygen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- CHARITY, Arthur, **Doing Public Journalism**, The Guilford Press, New York, 1995
- ERSÖZ, Ömer, **2000'li Yıllarda Yazılı Basının Geleceği**, Gazete sahipleri Birliği Yayınları, İstanbul, Ekim 1999
- EVENSEN, Bruce J., **The Responsible Reporter**, Vision Press, Northport Alabama, 1997

-Doğruluk

-Güven

-Editör ve muhabirler arasında işbirliği

-Zekice risk alma

-Haber merkezi ve okuyucu arasında şeffaflık

-Başarısızlıklardan ders alma

-Hız

-Entelektüel dürüstlük

-Belirli bir amaç oluşturmak ve bu amaca öncelik vererek görevlendirmeler yapma

-Araştırmacı editör ve muhabirler çalıştırma

-Toplumu önemseme

Sonuç

Topluma yol göstermesi, bilgilendirmesi gereken gazetecinin en zor görevi kendini yetiştirmektir. Her geçen gün hızla değişen dengeleri, olayları, anlayışları yakından takip etmek, her değişimi doğru analiz edebilmek için şarttır. İçine girdiği medya dünyasının akışına kendini kaptırmadan, ele aldığı konulara dışarıdan, objektif olarak bakabilmek için kendini tüm bu oluşumların üzerinde görmesi gerekir.

Gazetecinin öncelikle entelektüel birikimi olması gerekir. Çok okumalı, okurken perspektifini geniş tutmalıdır. Olaylara şüpheli yaklaşmalıdır. Toplum bekçisi olarak bir gazeteci, ele aldığı konuları tüm yönleriyle araştırmalıdır. Her olayın geçmişini, bugününü ve geleceğini gözden kaçırmamalıdır.

- FAVRE, Gregory E., "Slapping a Headline on Watchdog Journalism"
http://www.poynter.org/content/content_print.asp?id=82967&custom=, Çevrimiçi 26.08.2005
- MARDER, Murrey, "This is Watchdog Journalism",
<http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=about.This%20Is%20Watchdog%20Journalism>, Çevrimiçi, 25.08.2005
- KELLER, Julia, "How to Keep the Watchdogs Watching: First Nieman Conference on Aggressive Reporting Produces Scores of Ideas, Some Conflicting",
<http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=about>, Çevrimiçi, 25.08.2005
- SEVERIN, Werner J., TANKARD, James W., **İletişim Kuramları**, Çev: Ali Atıf Bir, N. Serdar Sever, Anadolu Üni. Yayınları, Eskişehir, 1994
- SUSMAN, Barry "Why Watchdog? And Why Questions?"
<http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=about.missionstatement>, Çevrimiçi, 25.08.2005
- WARD, Butch, "Watchdog Culture: Why You Need It, How You Can Build It"
http://www.poynter.org/content/content_print.asp?id=82985&custom=, Çevrimiçi 26.08.2005

